

Стаж у галузі права як кваліфікаційна вимога для претендента на посаду «правої руки» судді

Михайлов Олександр Миколайович

асистент кафедри адміністративного і фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Із прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI та оновленою редакцією Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції, затвердженого рішенням Ради суддів України від 25 березня 2011 № 14, змінився правовий статус, як претендентів на посаду «правої руки» судді, так і самого помічника судді.

Обговорюючи недосконалість існуючих процедур призначення /звільнення помічника судді із займаної посади на сторінках галузевих видань вітчизняна наукова спільнота – з однієї сторони, та висловлюючи невдоволення погіршенням правового статусу помічників суддів у відкритому листі до голів Верховної Ради України, Ради суддів України та Державної судової служби України служителі Феміди – з іншої сторони, на жаль, не звертаються до питання наявності/відсутності стажу роботи у галузі права як кваліфікаційної вимоги до помічника судді.

Сучасні претенденти на посаду помічника судді суду загальної юрисдикції повинні перебувати із державою у політико-правовому зв'язку (бути громадянином України), мати вищу юридичну освіту і вільно володіти державною мовою. На відміну від раніше встановленої кваліфікаційної вимоги до претендентів на посаду помічника судді місцевого загального суду – стаж роботи на державній службі у судових органах України не менше 2 років або загальний стаж роботи за фахом не менше 3 років (п. 1.4. Типової посадової інструкції помічника судді місцевого загального суду, що затверджена наказом Державної судової адміністрації України «Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду» від 20 липня 2005 року № 86), сучасна – стаж роботи у галузі права не менше трьох років, встановлена лише для претендентів на посаду помічника судді Верховного Суду України (ч. 2 ст. 151 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI).

На думку І.М. Осики, наявність менш суворих вимог не можна вважати великою проблемою, оскільки на практиці, в умовах великої плінності кадрів в окремих регіонах, вимог щодо рівня освіти та досвіду роботи за фахом не завжди дотримувалися. Так, в окремих випадках на посаду помічника призначалися особи, які не мали досвіду роботи або мали неповну юридичну освіту та продовжували навчання заочно [9, 11].

Голова Арбітражного суду Іркутської області, заслужений юрист Російської Федерації В.Г. Юдін зазначає: «Пред'явлення у даний час кваліфікаційних вимог до стажу при призначенні на посаду помічника судді у мене, як у керівника, викликає подвійне відчуття. З одного боку, відповідно до Положення «Про помічника судді арбітражного суду», затвердженого Наказом Голови Вищого Арбітражного Суду Російської Федерації від 4 грудня 2002 року № 61, помічник судді є федеральним державним службовцем і

заміщає в апараті арбітражного суду провідну посаду федеральної державної служби категорії «Б», тому відповідно до Указу Президента Російської Федерації від 30 січня 1996 року № 123 «Про кваліфікаційні вимоги з державних посад федеральної державної служби» повинен мати стаж державної служби на старших державних посадах не менше двох років або стаж роботи за фахом не менш трьох років. З іншого боку, враховуючи ту обставину, що помічники суддів здебільшого розглядаються як резерв для формування суддівського корпусу, великого значення набуває та обставина, в якому місці працював помічник судді до приходу до суду. Вважаю, що для формування корпусу помічників суддів набагато ефективніше залучати молодих талановитих спеціалістів одразу після закінчення вищих навчальних закладів» [11, 9-11].

Н.П. Христинченко стверджує, що якість знань і практичних навичок випускників не відповідають вимогам практики, наявний розрив не дозволяє на достойному рівні володіти юридичною технікою, технікою аргументації; здатності вирішувати окремі юридичні проблеми, казуси, знаходити альтернативні рішення тощо. Навчальний процес в Україні переобтяженим нормативно-теоретичним навчанням, а тому не в повній мірі сприяє підготовці орієнтованих на практику фахівців і не стимулює індивідуальну навчальну активність студентів. Навчальні плани негнучкі й лише побіжно враховують неправову сферу діяльності юриста: ділову комунікацію, тактику дій, конструктивний аналіз і моделювання ситуацій, – сфери, де нема безпосереднього розгляду та ситуативного підбору норм права. Навчальні плани також не враховують практичних потреб у підготовці спеціалістів за конкретними напрямками практичної роботи [10, 445-451].

Ю.П. Гармаєв та А.О. Хоріноев вважають, що у вирішенні суддею завдань ефективного правосуддя особлива роль належить помічникам суддів, які повинні спланувати судовий процес, прогнозувати результати, організувати й скоординувати роботу судді, аналізувати цю роботу з метою оптимізації діяльності по відправленню правосуддя [6].

Схвалюючи таку думку М.Ж. Омарбекова зазначає: «Введення інституту організатора судового процесу (помічника судді) забезпечить ефективне виконання завдань та функцій суду, виключить тяганину при розгляді судових справ, й сприятиме оптимальному формуванню суддівського корпусу» [8, 12-14].

Розділяючи позицію співвітчизниці, враховуючи важливість й значимість введення інституту помічника судді у казахстанське судочинство, члени редакційної колегії науково-дослідницького проекту «Введення інституту помічника суддів» вважають за потрібне розробити єдині вимоги до кандидатів, які претендують на зайняття посади організатора судового процесу (помічника судді). «При цьому однією з основних вимог, що пред'являтиметься до організаторів судового процесу, – відмічають автори дослідження, – має стати наявність трудового стажу за юридичною спеціальністю не менше двох років. Це буде сприяти придбанню знань і досвіду для виконання обов'язків, що пред'являються до організаторів судового процесу (помічника судді)» [5]. Голова Верховного Суду Республіки Казахстан К.А. Мамі наголошує на тому, що на посаду помічника повинні призначатися особи з вищою юридичною освітою, стажем роботи за

фахом не менше двох років. «Крім того, – продовжує К.А. Мамі, – помічник судді до призначення на посаду повинен пройти обов'язкове стажування в суді строком не менше трьох місяців під керівництвом найбільш досвідчених суддів. Кандидату на зайняття посади помічника було б корисно мати стаж роботи в якості секретаря судового засідання не менше одного року» [4].

Центр з дослідження судової системи Апарату Верховного Суду Республіки Казахстан підводячи підсумки у питанні нормативів навантаження на суддів дійшов висновку: «Враховуючи відповідальність тих функціональних обов'язків, які будуть передані помічникам суддів, необхідно пред'являти більш суворі вимоги до претендентів на цю посаду, зокрема, стаж роботи за юридичною спеціальністю, проходження стажування – під керівництвом найбільш досвідчених суддів» [7].

Зарубіжний досвід та вітчизняні реалії – постійно зростаюче навантаження на суддю свідчать, що стаж у галузі права є бажаним для претендентів на посаду «правої руки» судді. Кваліфікаційні вимоги до помічника судді як-то життєвий досвід, теоретична підкованість із правозастосовними навичками значно зменшить зусилля судді на ввід помічника у посаду та підвищать коефіцієнт корисної дії допомоги, яка надаватиметься помічником судді своєму шефу.

Література:

1. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2453-17>
2. Наказ Державної судової адміністрації України «Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду» від 20 липня 2005 року № 86 [Електронний ресурс] / Професійна юридична система Мега-Нау // Офіційний сайт розробленої приватним акціонерним товариством «Інформтехнологія» інноваційної правової системи під торговельною маркою Нау®. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.11781.0>
3. Наказ Державної судової адміністрації України «Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду» від 20 липня 2005 року № 86 [Електронний ресурс] / Професійна юридична система Мега-Нау // Офіційний сайт розробленої приватним акціонерним товариством «Інформтехнологія» інноваційної правової системи під торговельною маркою Нау®. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.11781.0>
4. Актуальные вопросы правового статуса помощников судей (Научно-исследовательский проект «Введение института помощников судей») [Электронный ресурс] / Мами К.А., Алимбеков М.Т., Шамшиев Д.А. и др. // Центр по исследованию судебной системы Аппарата Верховного Суда Республики Казахстан. – Астана.: Верховный Суд Республики

Казахстан, 2008. – Режим доступа к документу: http://www.supcourt.kz/export/sites/default/.../exptnv_fi_ulydu__3.doc

5. Институт помощников судей и перспективы формирования судейского корпуса (Научно-исследовательский проект «Введение института помощников судей») [Электронный ресурс] / Маами К.А., Алимбеков М.Т., Шамшиев Д.А. и др. // Центр по исследованию судебной системы Аппарата Верховного Суда Республики Казахстан. – Астана.: Верховный Суд Республики Казахстан, 2008. – Режим доступа к документу: http://www.supcourt.kz/export/sites/default/.../exptnv_fi_ulydu__3.doc

6. Настольная книга помощника судьи: Вып. 1: «Организация работы и уголовное судопроизводство» / Коллектив авторов под общ. ред. Ю. П. Гармаева и А. О. Хориноева. – Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2008. – 161 с.

7. Нормативы нагрузки судей, как фактор, влияющий на качество отправления правосудия (Научно-исследовательский проект «Введение института помощников судей») [Электронный ресурс] / Маами К.А., Алимбеков М.Т., Шамшиев Д.А. и др. // Центр по исследованию судебной системы Аппарата Верховного Суда Республики Казахстан. – Астана.: Верховный Суд Республики Казахстан, 2008. – Режим доступа к документу: http://www.supcourt.kz/export/sites/default/.../exptnv_fi_ulydu__3.doc

8. Омарбекова М. Актуальные вопросы введения института помощников судей в Республике Казахстан // Зангер. – 2010. – № 10. – С. 12 – 14.

9. Осика І.М. Статус помічника судді місцевого загального суду у світлі положень нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» // Вісник Вищої ради юстиції України. – 2010. – № 4. – С. 6 – 18.

10. Христинченко Н.П. Адміністративно-правові та організаційні засади підготовки юристів / Н. П. Христинченко // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 445 – 451 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/20103/10хnpzpj.pdf>

11. Юдин В.Г. Проблемы отбора кандидатов на должности судей и помощников судей // Судебная власть. – 2005. – № 11. – С. 9 – 11.